

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. sausio 5 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Gedimino Sagačio ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės akcinės bendrovės „Eurovia Lietuva“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. balandžio 21 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės akcinės bendrovės „Eurovia Lietuva“ ieškinį atsakovei valstybės įmonei Lietuvos automobilių kelių direkcijai dėl sprendimų viešajame pirkime panaikinimo, tretieji asmenys, nepareikšiantys savarankiškų reikalavimų, uždaroji akcinė bendrovė „Plungės lagūna“, uždaroji akcinė bendrovė „Telšių keliai“, išvadą byloje teikianti institucija Viešųjų pirkimų tarnyba.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių privalomą ikiteisminę viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarką, pirkimo objekto apimtį (kiekį) ir neįprastai mažą kainą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė panaikinti atsakovės VĮ Lietuvos automobilių kelių direkcijos 2021 m. lapkričio 12 d. rašte Nr. (11.7)2-18921 nurodytus viešajame pirkime „Rajoninio kelio Nr. 4606 Telšiai–Lieplaukė–Plungė ruožo nuo 16,430 iki 21,092 km kapitalinis remontas“ (pirkimo Nr. 566292) (toliau – Pirkimas) priimtus sprendimus dėl pasiūlymų eilės sudarymo, laimėjusio pasiūlymo ir sutarties sudarymo ir atmesti ūkio subjektų grupės, kurią sudaro UAB „Plungės lagūna“ ir UAB „Telšių keliai“, pasiūlymą.
3. Ieškovė nurodė, kad Pirkime pateikė pasiūlymą, atitinkantį Pirkimo sąlygas, o atsakovė 2021 m. lapkričio 12 d. raštu informavo ieškovę ir kitus Pirkimo dalyvius apie Pirkime nustatytą pasiūlymų eilę. Pirkimą laimėjusiu pasiūlymu pripažintas ūkio subjektų grupės, kurią sudaro UAB „Plungės lagūna“ ir UAB „Telšių keliai“ (toliau kartu – ir tretieji asmenys), pasiūlymas. Tretieji asmenų pasiūlymas buvo įvertintas kaip pranašesnis už ieškovės pasiūlymą tik dėl kainos. Ieškovė, susipažinusi su tretiejių asmenų pasiūlymu, pateikė pretenziją, tačiau atsakovė 2021 m. lapkričio 24 d. raštu pretenziją atmetė kaip nepagrįstą.
4. Ieškovės teigimu, tretiejių asmenų pasiūlymas neteisėtai pripažintas laimėjusiu ir turi būti atmestas dėl neatitikties Pirkimo dokumentų reikalavimams, nes buvo pasiūlyta ne visa Pirkimo objekto apimtis ir nerealios bei nepagrįstai mažos pasiūlymo kainos. Tretiejių asmenų pasiūlyme nurodyti darbų (ryšių kabelių apsaugojimo ir žemės sankasos gruntų pagerinimo) įkainiai sudaro vos po 0,01 Eur, todėl jie laikytini neįprastai mažais.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2022 m. vasario 7 d. sprendimu ieškinį atmetė.
6. Teismas nurodė, kad atsakovė Pirkimo dokumentuose nebuvo nustačiusi neįprastai mažos kainos ribos, todėl, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 57 straipsnio 1 dalimi, turėjo pareigą prašyti kainą tuo atveju, jeigu kaina ar sąnaudos yra 30 proc. mažesnės už kitų tiekėjų pasiūlytų kainų vidurkį. Teismas nustatė, kad Pirkime tretieji asmenys pasiūlė darbus atlikti už 2 197 746,89 Eur, o ieškovė pasiūlė darbus atlikti už 2 253 702,59 Eur kainą, t. y. tretiejių asmenų pasiūlymo kaina buvo 55 955,70 Eur (2,48 proc.) mažesnė negu ieškovės pasiūlymo. Be to, tretiejių asmenų pasiūlymo kaina buvo tik 10 proc. mažesnė nei pasiūlytų kainų aritmetinis vidurkis. Atsižvelgdamas į nustatytus pasiūlymų kainų skirtumus, teismas padarė išvadą, kad tretiejių asmenų pasiūlymas neatitiko neįprastai mažos kainos kriterijų, nustatytų VPI 57 straipsnio 1 dalyje, todėl atsakovė neturėjo pareigos kreiptis į trečiuosius asmenis dėl kainos pagrindimo.
7. Teismo vertinimu, vien aplinkybė, kad tretieji asmenys dviejuose iš 95 pasiūlymą sudarančių įkainių nurodė 0,01 Eur dydžius, savaime neįrodo, jog toks pasiūlymo pateikimas objektyviai nepateisinamas, pažeidžiantis skaidrumo, lygiateisiškumo reikalavimus ir atsakovė turėjo pareigą reikalauti nurodytų įkainių pagrindimo. Teismas nustatė, kad trečiasis asmuo atliko numatyto remonto kelių ruožo matavimus, įvertino darbų apimtį ir, pasiūlydamas darbų kainą, prisiėmė jų atlikimo riziką nurodytais įkainiais. Teismas nenustatė tiekėjų konkurenciją varžančių, nepagrįstą konkurencinį pranašumą sudarančių ar racionalaus lėšų panaudojimo principo neatitinkančių Pirkimo sąlygų ar objektyvių duomenų, kurių pagrindu galėtų spręsti, kad atsakovei turėjo kilti abejonių dėl pasiūlytos kainos pagrįstumo ar tretiejių asmenų galimybių įvykdyti Pirkimo sutartį. Teismas atkreipė dėmesį, kad viešuosiuose pirkimuose iš esmės yra galima siūlyti net ir minusinę kainą.
8. Aplinkybės, kad tretieji asmenys dviejuose iš 95 eilučių nurodė 0,01 Eur darbų įkainius, teismas nelaikė kaip patvirtinančios, jog buvo pasiūlytas

ne visos apimties Pirkimo objektas, nes Pirkimo dokumentuose nebuvo nustatytos mažiausios galimos ar maksimalios įkainių reikšmės.

9. Teismas taip pat atmetė ieškovės argumentus dėl Pirkimo sąlygų neaiškumo, pažymėdamas, kad aplinkybė, jog trečiasis asmuo, įvertinęs tikėtiną darbų poreikį, pateikė konkurencingesnį pasiūlymą, priiimdamas pasiūlytos kainos riziką, savaime Pirkimo sąlygų nedaro neaiškių ir (ar) neteisėtų. Teismas papildomai pažymėjo, kad byloje nėra duomenų, jog ieškovė būtų reikšusi pretenzijas ar kėlus klausimą dėl Pirkimo sąlygų neaiškumo ar dviprasmiškumo, todėl tai savaime yra pagrindas atmesti ieškovės nurodytus argumentus.
10. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnaginėjusi bylą pagal ieškovės AB „Eurovia Lietuva“ apeliacinį skundą, 2022 m. balandžio 21 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 7 d. sprendimą paliko nepakeistą.
11. Kolegija nurodė, kad sutinka su pirmosios instancijos teismo išvadomis, jog atsakovė neturėjo pareigos kreiptis į trečiuosius asmenis dėl neįprastai mažos kainos (įkainių) pagrindimo. Kolegijos vertinimu, bendra Pirkimo objekto apimtis ir tiekėjų siūloma kaina už šią apimtį yra aiški, todėl vien tai, kad tam tikrus atskirus žiniaraščiuose nurodytus darbus tiekėjai siūlo atlikti pigiau nei rinkos kainomis ar netgi simbolinėmis kainomis, savaime nekelia grėsmės tinkamam Pirkimo sutarties vykdymui, jeigu bendra pasiūlymo kaina neturi neįprastai mažos kainos požymių. Kolegija atkreipė dėmesį, kad tuo atveju, jeigu atsakovė atsietai nuo bendros pasiūlytos kainos kaip nepagrįstai mažus vertintų tik trečiųjų asmenų pasiūlytus atskirų darbų įkainius, tačiau nevertintų kitų tiekėjų pasiūlytų atskirų visose 95 žiniaraščio pozicijose nurodytų darbų įkainių (t. y. ar jie atitinka rinkos kainas, ar pernelyg nesiskiria nuo kitų tiekėjų pasiūlytų įkainių), tokia situacija neatitiktų objektyvumo ir skaidrumo principų, kadangi selektyviai tik tretiesiems asmenims būtų apsunkintas varžymasis dėl Pirkimo sutarties, o kitų tiekėjų bei pačios ieškovės pasiūlytų atskirų darbų įkainių realumas liktų neįvertintas.
12. Kolegija pažymėjo, kad byloje nėra duomenų, jog mažas aptariamų darbų kainas tretieji asmenys nurodė dėl neskaidriai gautos informacijos, nesąžiningų savo ar perkančiosios organizacijos veiksmų. Tretieji asmenys, siekdami įvertinti aptariamų darbų poreikį, prieš pateikdami pasiūlymą atliko numatyto remontuoti kelio pagrindų deformacijos modulio Ev2 matavimus ir priėmė sprendimą siūlyti būtent 0,01 Eur įkainį minėtiems darbams, kadangi matavimų rezultatai leido numatyti, jog daugumoje ruožų papildomų priemonių kelio sankasos gruntams gerinti nereikės imtis. Darbų atlikimo metu nepasitvirtinus trečiųjų asmenų prielaidoms apie tai, kad daugumoje ruožų papildomų priemonių kelio sankasos gruntams gerinti nereikės imtis, tokius darbus tretieji asmenys privalės atlikti už pasiūlytą įkainį.
13. Dėl Pirkimo sąlygų teisėtumo kolegija nurodė, kad techniniame darbo projekte visiems tiekėjams buvo išviešinti aiškūs kriterijai, pagal kuriuos Pirkimo sutarties vykdymo metu bus sprendžiama dėl poreikio atlikti tam tikrus darbus, todėl negalima konstatuoti akivaizdaus Pirkimo sąlygų neteisėtumo bei poreikio viršyti pareikštus reikalavimus.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu ieškovė AB „Eurovia Lietuva“ prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 7 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartį bei visiškai tenkinti ieškinį. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 14.1. Atsakovė bylos nagrinėjimo metu patvirtino, kad Pirkimo dokumentuose nurodė nepagrįstai didelį žemės sankasos gruntams pagerinti darbų kiekį. Atsakovė turi pareigą nurodyti realų planuojamą darbų kiekį, o tiekėjai neturi būti verčiami prieš rengiant pasiūlymą lankytis statybos objekte ir tikrinti, ar techniniame projekte nurodytas darbų kiekis yra realus, ypač kai sutarčiai taikoma fiksuoto įkainio kainodara. Tokiu būdu teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų dėl iš skaidrumo principo išplaukiančio imperatyvo perkančiajai organizacijai laikytis savo paskelbtų pirkimo sąlygų.
 - 14.2. Pirkimo sutartis yra fiksuoto įkainio, t. y. perkančioji organizacija atsiskaitys su rangovu tik už faktiškai atliktą darbų kiekį, todėl atsakovė sudarydama pirkimo sutartį su ieškove sutapusių net 239 826,93 Eur, nes ieškovė irgi faktiškai neatliktų aptariamų darbų kaip nereikalingų. Atsižvelgiant į tai, pažeidžiamas sąžiningos tiekėjų konkurencijos užtikrinimo principas, nes pirkimą faktiškai laimėjo didesnę darbų kainą pasiūlęs tiekėjas. Be to, buvo pažeistas lygiateisiškumo principas – tretieji asmenys, oficialiai nepaklausę atsakovės dėl Pirkimo dokumentuose nurodyto darbų kiekio, slapta ir savavališkai atliko Pirkimo objekto kiekio matavimus ir tuo pasinaudojo nurodydami simbolinį 0,01 Eur įkainį.
 - 14.3. Rengdami pasiūlymą tretieji asmenys vadovavosi ne Pirkimo dokumentuose nurodytu darbų kiekiu (žemės sankasoms numatyta 49 315,1 kv. m), o savo įsivaizduojamu darbų kiekiu. Taip tretieji asmenys faktiškai nepasiūlė ginčo objekto, o pasiūlyme nurodė tik 0,01 Eur simbolinį darbų įkainį tik tam, kad žiniaraščių eilutės būtų formaliai užpildytos.
 - 14.4. Pirkimo dokumentuose nenurodytas leidimas tiekėjams tikrinti žemės sankasos deformacijos modulį ir vadovautis ne Pirkimo dokumentuose nustatytu, o savo išmatuotu darbų kiekiu. Tokie darbų kiekio pakeitimai pagal techninio darbo projekto sprendinius galėjo būti atlikti tik „suderinus su projektuotoju ir užsakovu“, t. y. vykdant Pirkimo sutartį.
 - 14.5. Teismai nepagrįstai neatsižvelgė, kad, nustatant neįprastai mažą kainą, yra svarbus darbų įkainių palyginimas, o ne bendros pasiūlymo kainos palyginimas, nes bus sudaroma fiksuoto įkainio sutartis. Be to, vien vieno žemės sankasos gruntų pagerinimo darbų simbolinio 0,01 Eur įkainio nurodymas nulėmė pirkimo laimėtoją, todėl šio neįprastai mažo įkainio įtaka yra labai didelė Pirkimo rezultatui.
15. Atsakovė VĮ Lietuvos automobilių kelių direkcija atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti AB „Eurovia Lietuva“ kasacinį skundą, o Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
 - 15.1. Ieškovė reikalavimo dėl Pirkimo sąlygų teisėtumo nebuvo pareiškusi nei pretenzijoje, nei ieškinyje, todėl šių argumentų pirmosios instancijos teismas pagrįstai nenagrinėjo iš esmės. Jų nagrinėti neturėjo pareigos ir Lietuvos apeliacinis teismas. Tretieji asmenys atsiliepime į ieškinį nurodė, jog žemės sankasos gruntų pagerinimo darbų greičiausiai apskritai nereikės atlikti, tai buvo nustatyta vadovaujantis Pirkimo sąlygomis, kurios yra aiškos. Techniniame darbo projekte visiems tiekėjams buvo išviešinti aiškūs kriterijai, pagal kuriuos vykdant Pirkimo sutartį bus sprendžiama dėl poreikio atlikti tam tikrus darbus.
 - 15.2. Rengdamas pasiūlymą tiekėjas turi realias galimybes iš anksto numatyti ir įvertinti sutarties vykdymo išlaidas Pirkimo objekto mato vienetui ir gali prisiminti riziką dėl sutarties vykdymo išlaidų (Viešųjų pirkimų tarybos Kainodaros taisyklių nustatymo metodikos 15 punktas). Tai reiškia, kad Pirkimo sąlygose rizika galėjo būti paskirstyta (ir buvo) tokiu būdu, kad tiekėjai prisiima ne tik papildomų darbų atlikimo riziką, bet ir naudą, kai dalies darbų nereikės atlikti arba jų kiekis bus mažesnis, nei nurodyta techniniame projekte. Tai, kad tretieji asmenys pasiūlymą pateikė įvertinę, jog tam tikrų darbų potencialiai gali nereikėti atlikti, nereikia, jog buvo pasiūlytas Pirkimo dokumentų neatitinkantis ir ne visas Pirkimo objektas.
 - 15.3. Trečiųjų asmenų pasiūlymas neatitiko neįprastai mažos pasiūlymo kainos kriterijaus, nustatyto VPI 57 straipsnio 1 dalyje todėl atsakovė neturėjo objektyvaus pagrindo spręsti, jog kaina yra neįprastai maža. Tiekėjai Pirkime varžėsi ne pagal kiekvieną įkainį, o dėl bendros kainos – įkainių sumos, todėl atsakovė taip pat neprivalėjo vertinti kiekvieno atskiro įkainio pagal neįprastai mažos kainos kriterijų.
16. Trečiasis asmuo UAB „Plungės lagūna“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti AB „Eurovia Lietuva“ kasacinį skundą, o Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 7 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

- 16.1. Pirkimo dokumentuose buvo aiškiai išviešinta galimybė, kad, atlikus tyrimus, gali paaiškėti, jog atitinkamų darbų nereikės atlikti, tačiau lygiai taip pat atlikus tyrimus galėjo paaiškėti, jog reikės atlikti visą Pirkimo sąlygose nustatytą tokių darbų kiekį, todėl nėra pagrindo konstatuoti Pirkimo sąlygų neaiškumą. Vadovaujantis Pirkimo sąlygomis, Pirkimo dalyviai dar iki pasiūlymo pateikimo galėjo patys preliminarai įvertinti žemės sankasos gruntų pagerinimo (ir kitų) darbų poreikį. Be to, net ir nesant Pirkimo sąlygose tokios nuostatos, kiekvienas rūpestingas bei apdairus tiekėjas, ruošdamas pasiūlymą, turėtų dėti pastangas kuo tiksliau įvertinti siūlomas paslaugas bei galimas grėsmes vykdant sutartį.
- 16.2. Trečioji asmenys pateikė Pirkimo dokumentus visiškai atitinkantį pasiūlymą, o atitinkamą mažą (konkurencingą) įkainį pasiūlė realiai įsivertinę atitinkamų darbų atlikimo (ir šių darbų sąnaudų patyrimo) riziką. Jeigu vykdant sutartį, nepaisant jau turimų bandymų rezultatų, vis dėlto paaiškėtų, jog atitinkamus darbus atlikti teks, šiuos darbus trečioji asmenys bet kuriuo atveju visiškai atliks už pasiūlyme nurodytą įkainį (t. y. savo pelno sąskaita).
- 16.3. Sutarties įvykdymo užtikrinimo suma sudarys 181 632 Eur. Nagrinėjamoje byloje aptariamų dviejų ginčo pozicijų darbai yra gerokai pigesni nei trečiųjų asmenų pateikiama sutarties įvykdymo užtikrinimo suma.
- 16.4. Vertindama Pirkimo dalyvių pasiūlymus ne pagal bendrą pasiūlymo kainą, o tik pagal tam tikrų selektyviai išrinktų įkainių dydžius, atsakovė nukryptų nuo savo paskelbtų Pirkimo sąlygų ir tokiu būdu pažeistų viešųjų pirkimų principus.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos

17. Nagrinėjamoje byloje kyla klausimas dėl Pirkimo sąlygų teisėtumo įvertinimo teisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje, kai Pirkimo sąlygų teisėtumas nebuvo įvertintas išankstinėje ginčo sprendimo ne teisme stadijoje.
18. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 423³ straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ieškinyje negali būti reiškiami reikalavimai, kurie nebuvo keliami tiekėjo arba ekonominės veiklos vykdytojo kreipimesi, pareikštame išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka, išskyrus atvejus, kai šių reikalavimų ieškovas negalėjo kelti kreipimosi padavimo metu. [CPK](#) 423⁸ straipsnyje įtvirtintas aktyvus teismo, nagrinėjančio viešųjų pirkimų bylą, vaidmuo, t. y. teismui suteikta teisė savo iniciatyva rinkti įrodymus, taip pat teisė viršyti byloje pareikštus reikalavimus ir (ar) taikyti alternatyvius teisų gynimo būdus.
19. Aiškindamas [CPK](#) 423³ straipsnio 2 dalį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad minėtoje normoje nurodyti išimtiniai atvejai siejami, visų pirma, su išskirtinėmis situacijomis, kai pirkimo dalyvis (-iai) sužino ar turi objektyvią galimybę suprasti perkančiosios organizacijos galimai neteisėtą sprendimą, *inter alia* (be kita ko), dėl pirkimo sąlygų turinio, tik tada, kai jau prasidėjusi peržiūros procedūra (pavyzdžiui, paduota pretenzija ir į ją atsakyta arba apie tam tikrą informaciją sužinoma tik teismo proceso metu) ir dėl to tiekėjas savo teises gali ginti jau tik teismine tvarka. Tokios situacijos vertintinos griežtai (siaurai), įvertinus tam tikras konkrečius ginčo aplinkybes, atsižvelgiant į deramai informuoto ir įprastai rūpestingo konkurso dalyvio standartą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 7 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-437-916/2017](#) 70 punktą; 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-151-969/2021](#) 26 punktą).
20. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad remiantis [CPK](#) 423⁸ straipsnio reguliavimu teismas viešųjų pirkimų bylose negali apsiriboti pasyvaus arbitro vaidmeniu, o yra įpareigotas ir įgalintas ginčams viešąjį interesą veikti aktyviai. Teismo diskrecija viešojo intereso gynimo bylose reiškia ne tik teisę aktyviai veikti, tačiau ir atitinkamą pareigą šią teisę įgyvendinti, kai to reikia teisingam bylos išnagrinėjimui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-234-469/2018](#), 51 punktą). Kita vertus, aktyvus teismų vaidmuo laikytinas jų diskrecija, ribojama perkančiųjų organizacijų galimai neteisėto veiksmo (sprendimo) akivaizdumu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-175-415/2016](#) 83 punktą). Dėl to jei perkančiosios organizacijos veiksmų galimas neteisėtumas nėra akivaizdus, nenustatytinas be papildomo (atskiro) tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimo, o procese nepateikta bent kokių nors objektyvių abejonių dėl to, teismo pozicija *ex officio* (pagal pareigas) neperžengti ginčo ribų nekvalifikuotina kaip jo aktyvaus vaidmens tokio pobūdžio ginčiuose pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-234-469/2018](#), 52 punktą; 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-226-943/2021](#), 37–38 punktai).
21. Nagrinėjamu atveju ieškovė įrodinėja, kad Pirkimo dokumentuose atsakovė nurodė nepagrįstai didelį darbų kiekį, taip pažeisdama skaidrumo principą. Ieškovė pažymi, kad Pirkimo dokumentų neteisėtumas (nepagrįstai didelis perkamų darbų kiekis) jai paaiškėjo tik teismo bylos nagrinėjimo metu, kai trečioji asmenys pateikė savo matavimus dėl žemės sankasos darbų, o atsakovė pripažino, kad šių darbų, tikėtina, nereikės atlikti.
22. Pirkimo sąlygų 9 punkte nustatyta, kad darbų kiekis (apimtis) yra preliminarus, pateiktas techninėje specifikacijoje, kuri yra teikiama kartu su techniniu darbo projektu, darbų kiekio žiniaraščiuose. Darbų kiekio žiniaraštyje buvo nurodytas žemės sankasos darbų kiekis – 49 315,1 kv. m, o Techninės specifikacijos 3.2 punkte nustatyta rangovo pareiga tikrinti žemės sankasos deformacijų modulį Ev2, patikrinus ir nustatčius ev2/45 MPa, suderinus su projektuotoju ir užsakovu, žemės sankasos sustiprinimo (pagerinimo) darbų netaikyti. Taigi, atsakovė Pirkimo dokumentuose nurodė preliminarų perkamų žemės sankasos darbų kiekį ir konkretų atvejį, kada šių darbų nereikės atlikti. Atsižvelgiant į tai, ieškovė nepagrįstai teigia, kad apie Pirkimo sąlygų (darbų kiekio) neaiškumą ji sužinojo tik teismo nagrinėjimo metu. Atsakovei išviešinus preliminarų perkamų darbų kiekį pirkimo dokumentuose, ieškovė turėjo galimybę prašyti paaiškinti jai neaiškius, nesuprantamus ir (ar) prieštaraujančius duomenis dar iki pasiūlymo pateikimo momento, taip pat ginčyti, ieškovės vertinimu, neskaidrias Pirkimo sąlygas ir (ar) šį argumentą perkančiajai organizacijai pateikti ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje.
23. Sutiktina ir su apeliacinio teismo pozicija, jog aptartos Pirkimo sąlygos nėra akivaizdžiai neteisėtos, todėl, vadovaujantis kasacinio teismo praktika, teismai nagrinėjamu atveju neturėjo pareigos Pirkimo sąlygų neteisėtumą vertinti *ex officio*.
24. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismo išvada, jog ieškovės argumentai dėl Pirkimo sąlygų teisėtumo yra nenagrinėtini teisme nesilaikius išankstinės ginčo sprendimo ne teisme tvarkos ([CPK](#) 423³ straipsnio 2 dalis), yra pagrįsta.

25. Nagrinėjamoje byloje taip pat kyla nesutarimas dėl trečiųjų asmenų pateikto pasiūlymo atitikties Pirkimo sąlygoms. Ieškovės teigimu, tretieji asmenys, dvejose žiniaraščio eilutėse nurodę 0,01 Eur įkainį *de jure* (teisiskai) ir *de facto* (faktiškai) pasiūlė ne visą Pirkimo dokumentuose nurodytą Pirkimo objektą, be kita ko, atlikdami žemės sankasos matavimus, pažeidė sąžiningumo principą. Minėti trečiųjų asmenų veiksmai, ieškovės vertinimu, nulėmė ir kitų viešųjų pirkimų principų pažeidiną ir neleido perkančiajai organizacijai pasiekti racionalaus viešųjų lėšų panaudojimo tikslo.
26. Kaip minėta, nagrinėjamo atveju nėra pagrindo konstatuoti neteisėtų atsakovės veiksmų nustatant Pirkimo objektą bei jo apimtį. Taip pat minėta, kad techninės specifikacijos 3.2 punkte nustatyta, jog statybos darbų metu rangovui būtina tikrinti žemės sankasos deformacijų modulį Ev2. Patikrinus ir nustačius Ev2?45 MPa, suderinus su projektuotoju ir užsakovu, žemės sankasos sustiprinimo (pagrinimo) priemonių – netaikyti. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Pirkimo dokumentuose nebuvo nustatytas draudimas tiekėjams apžiūrėti darbų vietą prieš pateikiant pasiūlymą, priešingai – Pirkimo sąlygų 14 punkte nustatyta tvarka, pagal kurią COVID-19 pandemijos metu organizuojama užsienio tiekėjų vykdoma objekto apžiūra, o Pirkimo sutarties projekto 107 punkte nustatyta objekto vizualinės apžiūros galimybė ir tiekėjo atsakomybė papildomus darbus atlikti savo sąskaita tuo atveju, kai juos buvo galima iš anksto numatyti įvertinus Pirkimo dokumentus bei atlikus Pirkimo objekto vizualinę apžiūrą.
27. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad trečiasis asmuo, prieš pateikdamas pasiūlymą Pirkime, nuvyko į darbų atlikimo vietą ir atliko numatyto remontuoti kelio ruožo žemės sankasos matavimus, įvertino darbų apimtį ir nustatė, jog žemės sankasos darbų, remiantis Pirkimo sąlygomis, tikėtina, nereikės atlikti. Atsižvelgdamas į atliktų matavimų rezultatus, trečiasis asmuo ties atitinkamais darbais, kurių, kaip jis pats vertino, nereikės atlikti, nurodė 0,01 Eur įkainį. Teismai nenustatė aplinkybių, patvirtinančių, jog šiuos duomenis pirkimo laimėtojas gavo neskaidriai.
28. Teisėjų kolegija sutinka su atsilepinimų į kasacinį skundą argumentais, kad toks trečiųjų asmenų elgesys negali būti vertinamas kaip nesąžiningas. Nagrinėjamo atveju tretieji asmenys įvertino ne tik Pirkimo sąlygų turinį, bet taip pat pasinaudojo savo teise į darbų vietos apžiūrą, apsvaistę būsimą (tikėtiną) darbų eigą, iš anksto įvertino galimą sutarties vykdymo naudą ir riziką, todėl vien tai, kad remdamiesi objektyviais duomenimis pateikė pasiūlymą su simbolinėmis atitinkamų darbų kainomis, nereikia, jog buvo pasiūlytas ne visas Pirkimo objektas. Kaip teisingai pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, tuo atveju, jeigu vykdant pirkimo sutartį paaiškėtų, kad darbus vis dėlto reikės atlikti, tretieji asmenys privalės juos atlikti už pasiūlytą 0,01 Eur įkainį, todėl nepagrįstas ieškovės argumentas, kad nagrinėjamo atveju perkančioji organizacija įsigijo ne visos apimtį (kiekio) pirkimo objektą.
29. Be to, nesutiktina su kasacinio skundo argumentais dėl tiekėjų lygiateisiškumo principo pažeidimo bei iškreiptos sąžiningos tiekėjų konkurencijos. Atkreiptinas dėmesys, kad ieškovė, remdamasi Pirkimo dokumentais, taip pat turėjo galimybę atlikti vizualinę Pirkimo objekto apžiūrą, įvertinti galimą sutarties vykdymo naudą ir riziką ir pateikti pasiūlymą, remdamasi nustatytais duomenimis, tačiau šia teise nepasinaudojo. Vien tai, kad, Pirkimo laimėtojai šiuos veiksmus atlikus, jo pasiūlyme buvo kitaip paskirstytos potencialios rizikos, savaime nepažeidžia nei tiekėjų lygiateisiškumo principo, nei iškreipia sąžiningą tiekėjų konkurenciją – tiekėjams yra leidžiama individualiai nuspręsti dėl priimanamų sutarties įvykdymo išlaidų Pirkimo objekto mato vienetui.
30. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pripažįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą dėl nagrinėjamo atveju pasiūlytos visos Pirkimo objekto apimtį pagrįstomis.

Dėl neįprastai mažos kainos

31. Nagrinėjamoje byloje, be kita ko, kyla ir neįprastai mažos kainos, esant fiksuoto įkainio kainodarai, taikymo ir aiškinimo klausimas.
32. Perkančioji organizacija reikalauja, kad dalyvis (supaprastinto pirkimo atveju – ekonomiškai naudingiausia) pasiūlymą pateikęs tiekėjas pagrįstų pasiūlyme nurodytą prekių, paslaugų, darbų ar jų sudedamųjų dalių kainą arba sąnaudą, jeigu jos atrodo neįprastai mažos. Pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina arba sąnaudos visais atvejais turi būti laikomos neįprastai mažomis, jeigu jos yra 30 ir daugiau procentų mažesnės už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmeti dėl kitų priežasčių ir kurių pasiūlyta kaina neviršija pirkimui skirtų lėšų, nustatytų ir užfiksuotų perkančiosios organizacijos rengiamuose dokumentuose prieš pradedant pirkimo procedūrą, pasiūlytų kainų arba sąnaudų aritmetinį vidurkį (VPĮ 57 straipsnio 1 dalis). Perkančioji organizacija, siekdama, kad neįprastai mažos kainos arba sąnaudos būtų pagrįstos, raštu kreipiasi į tokią kainą arba sąnaudą pasiūliusį dalyvį ir prašo pateikti, jos manymu, reikalingas pasiūlymo detales, įskaitant kainos ar sąnaudų sudedamąsias dalis ir skaičiavimus (VPĮ 57 straipsnio 2 dalis).
33. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, kad perkančioji organizacija, įvertinusi viešajam pirkimui pateiktus tiekėjų pasiūlymus ir nustačiusi, kad juose nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina yra neįprastai maža, vadovaudamasi VPĮ 40 straipsnio 1 dalimi (galiojančios VPĮ redakcijos 57 straipsnio 1 dalimi) privalo pareikalauti, kad dalyvis pagrįstų siūlomą kainą, o jeigu dalyvis nepateikia tinkamų kainos pagrįstumo įrodymų, pasiūlymą privalo atmesti. Toks reikalavimas įstatyme prieš pradedant pirkimo procedūrą, perkančiosios organizacijos, kuri gali įsitikinti pasiūlymo pagrįstumu, realumu ir tiekėjo pasirengimu įvykdyti pirkimo sutartį, tiek tiekėjo, kuriam suteikiama galimybė pateikti paaiškinimus ir taip įrodyti savo pasiūlymo pagrįstumą, teises (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-122-690/2015](#); 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-6-916/2018](#), 26 punktas).
34. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pripažįsta, kad VPĮ 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos neįprastai mažos kainos prezumpcijos, taip pat įtvirtina galimybę pačiai perkančiajai organizacijai konkrečiu atveju spręsti, ar prekių, paslaugų, darbų ar jų sudedamųjų dalių kaina ar sąnaudos atrodo neįprastai mažos ir atskirai pagrįstos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-179-378/2020](#) 61 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2020 m. rugsėjo 23 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-358-248/2020](#) 53 punktą).
35. Taigi tuo atveju, kai yra nustatytos sąlygos taikyti VPĮ 57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą prezumpciją, perkančioji organizacija turi pareigą prašyti tiekėjo pagrįsti neįprastai mažą pasiūlymo kainą. Kai VPĮ 57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos prezumpcijos sąlygos yra nenustatytos, perkančioji organizacija, atsižvelgdama į pirkimo dokumentų turinį, pirkimo objekto rinkos kainą ir kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes, turi ne pareigą, o diskreciją prašyti tiekėjo pagrįsti neįprastai mažą kainą. Kadangi VPĮ reguliavimas nenustato perkančiajai organizacijai pareigos prašyti pagrįsti atskirus tiekėjo pirkime pasiūlytus įkainius fiksuotos kainodaros pirkimo sutarčių atveju, konstatuotina, kad tiekėjo pasiūlytų atskirų įkainių įvertinimas neįprastai mažos kainos aspektu priskirtinas perkančiosios organizacijos diskrecijai.
36. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad trečiųjų asmenų pasiūlymo kaina buvo 10 proc. mažesnė nei pasiūlytų kainų aritmetinis vidurkis, t. y. pirkimo laimėtojo pasiūlyta kaina neatitiko VPĮ 57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos neįprastai mažos kainos prezumpcijos. Teismai taip pat nustatė, kad trečiojo asmens pasiūlymo kaina buvo 55 955,70 Eur (2,48 proc.) mažesnė negu ieškovės pasiūlymo.
37. Atsižvelgiant į teismų nustatytas faktines aplinkybes bei išplėtotą kasacinio teismo praktiką, sutiktina su teismų vertinimu, kad nagrinėjamo atveju atsakovė, nenustačiusi VPĮ 57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos prezumpcijos taikymo sąlygų, neturėjo pareigos kreiptis į trečiąjį asmenį dėl neįprastai mažos kainos pagrindimo. Kaip minėta, neįprastai mažos kainos institutu yra siekiama užkirsti kelią galimai netinkamam pirkimo

sutarties vykdymui dėl pasiūlytos neadekvačios (pernelyg mažos) pirkimo sutarties kainos, tačiau vien tai, kad tam tikri tiekėjo siūlomi įkainiai neatitinka rinkos kainų ar yra simboliniai, savaime nekelia grėsmės tinkamam pirkimo sutarties vykdymui, jeigu bendra pasiūlymo kaina neturi neįprastai mažos kainos požymių. Kaip minėta, fiksuoto įkainio kainodaros sutarčių atveju, atsizvelgdami į pirkimo dokumentus ir kitas objektyvias aplinkybes, tiekėjai, skirstydami verslo riziką, gali siūlyti žemesnius nei rinkos kaina ar simbolinius įkainius, o perkančioji organizacija, atsizvelgdama į konkrečias faktines aplinkybes, siekdama racionaliai panaudoti viešąsias lėšas, turi diskreciją prašyti pagrįsti atskirus rinkos kainų neatitinkančius ar simbolinius įkainius, jei įžvelgia grėsmę tinkamam pirkimo sutarties vykdymui.

38. Remdamasi nurodytais argumentais, teisėjų kolegija nusprendžia, kad kasacinio skundo argumentai dėl netinkamai pritaikytų materialiosios teisės normų, reglamentuojančių neįprastai mažos kainos institutą, yra nepagrįsti.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

39. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai taikė materialiosios teisės normas, o ieškovės kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo panaikinti apeliacinės instancijos teismo procesinį sprendimą.
40. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą ([CPK 93 straipsnio](#) 1 dalis).
41. Nagrinėjamu atveju ieškovė bylą pralaimėjo, o atsakovė ir atsakovės pusėje dalyvavęs trečiasis asmuo UAB „Plungės lagūna“ – laimėjo, todėl būtent atsakovė ir trečiasis asmuo įgyjo teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
42. Atsakovė pateikė duomenis, kad už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą patyrė 4152,72 Eur bylinėjimosi išlaidas. Šios išlaidos viršija maksimalias Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio patvirtinimo“ (toliau – Rekomendacijos) nustatytas sumas, todėl mažinamos iki maksimalios priteistinos sumos – 2940,83 Eur.
43. Trečiasis asmuo UAB „Plungės lagūna“ pateikė duomenis, kad už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą patyrė 3557,40 Eur bylinėjimosi išlaidas. Šios išlaidos taip pat viršija maksimalias Rekomendacijose nustatytas sumas, todėl mažinamos iki maksimalios priteistinos sumos – 2940,83 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 21 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovei valstybės įmonei Lietuvos automobilių kelių direkcijai (j. a. k. 188710638) iš ieškovės akcinės bendrovės „Eurovia Lietuva“ (j. a. k. 121949798) 2940,83 Eur (dviejų tūkstančių devynių šimtų keturiasdešimties Eur 83 ct) kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Priteisti trečiajam asmeniui uždarajai akcinei bendrovei „Plungės lagūna“ (j. a. k. 169901489) iš ieškovės akcinės bendrovės „Eurovia Lietuva“ (j. a. k. 121949798) 2940,83 Eur (dviejų tūkstančių devynių šimtų keturiasdešimties Eur 83 ct) kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidonienė

Gediminas Sagatys

Dalia Vasarienė